PARTICULARITĂȚILE MĂSURII SPECIALE DE INVESTIGAȚII „URMĂRIREA VIZUALĂ”

Alexandru CICALA

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: cicalaalexandru@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5900-0679>

În cadrul demersului nostru științific ne propunem să analizăm conținutul măsurii speciale de investigații „Urmărirea vizuală” prin prisma legislației Republicii Moldova, luând în considerație și opiniile cercetătorilor din domeniu din țară și de peste hotare. Urmărirea vizuală se realizează nemijlocit de către ofițerii de investigații a subdiviziunilor specializate sau de profil, în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia doar cu autorizarea procurorului și în scopul colectării de informații despre persoane, mijloace de transport, imobile sau alte obiecte. Această măsură constituie una din cele mai răspândite și eficiente modalități de soluționare a sarcinilor activității speciale de investigații, esența căreia constă în urmărirea vizuală, tainică a persoanelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor; căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal.

Cuvinte-cheie: urmărire, supraveghere, observare, măsură specială de investigație, mijloace tehnice de acumulare secretă a informației, urmărire fizică, urmărire electronică.

PARTICULARITIES OF THE SPECIAL INVESTIGATION MEASURE „VISUAL TRACKING”

In our scientific approach, we intend to analyze the content of the special investigation measure “Visual Tracking” through the prism of the legislation of the Republic of Moldova, taking into account the opinions of researchers in the field in the country and abroad. The visual investigation is carried out directly by the investigation officers of the profile or specialized subdivisions, within a criminal trial, as well as outside it only with the authorization of the prosecutor and for the purpose of gathering information about persons, means of transport, real estate or other objects. This measure is one of the most widespread and effective ways of solving the tasks of the special investigation activity, the essence of which consists in the visual, secret pursuit of persons of operational interest, in order to obtain and confirm information, which promotes the prevention or detection of crimes, searching of persons, who are hiding from criminal prosecution and trial, including convicts, who are evading punishment, establishing the whereabouts of missing persons without a trace and establishing the unexplained circumstances in the criminal proceedings.

Keywords: tracking, surveillance, observation, special investigative measure, technical means of secretly accumulating information, physical tracking, electronic tracking.

PARTICULARITÉS DE LA MESURE SPÉCIALE D'ENQUÊTE «REPÉRAGE VISUEL»

Dans notre démarche scientifique, nous entendons analyser le contenu de la mesure spéciale d'investigation «Repérage visuel» à travers le prisme de la législation de la République de Moldova, en tenant compte des avis des chercheurs

du domaine dans le pays et à l'étranger. L'enquête visuelle est effectuée directement par les enquêteurs des sections spécialisées ou spécialisées, dans le cadre d'un procès pénal, ainsi qu'en dehors de celui-ci uniquement avec l'autorisation du procureur et dans le but de recueillir des informations sur les personnes, les moyens de transport, les successions ou d'autres objets. Cette mesure est l'un des moyens les plus répandus et les plus efficaces de résoudre les tâches de l'activité d'enquête spéciale, dont l'essence consiste en la poursuite visuelle et secrète des personnes d'intérêt opérationnel, afin d'obtenir et de confirmer des informations, ce qui favorise la prévention ou la détection de délits, les personnes qui se cachent des poursuites pénales et du procès, y compris les condamnés, qui se soustraient à la peine, établir où se trouvent les personnes disparues sans laisser de trace et établir les circonstances inexplicables dans la procédure pénale.

Mots-clés: pistage, surveillance, observation, mesure spéciale d'enquête, moyens techniques d'accumulation secrète d'informations, pistage physique, pistage électronique.

ОСОБЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО РОЗЫСКНОГО МЕРОПРИЯТИЯ «ВИЗУАЛЬНОЕ НАБЛЮДЕНИЕ»

В рамках данного научного исследования мы намерены проанализировать содержание специального розыскного мероприятия «Визуальное наблюдение» сквозь призму законодательства Республики Молдова, принимая во внимание мнения ученых в этой области в стране и за рубежом. Визуальное наблюдение проводится непосредственно специализированными розыскными офицерами, в рамках уголовного процесса, а также за его пределами только с разрешения прокурора и с целью сбора информации о людях, транспортных средствах, реальных объектах недвижимости или других объектах. Данное мероприятие является одним из наиболее распространенных и эффективных способов решения задач **специальной розыскной деятельности**, суть которой заключается в визуальном тайном наблюдении за лицами, представляющими оперативный интерес, с целью получения и подтверждения информации, способствующей предотвращению или раскрытию преступлений, лиц, скрывающихся от уголовного преследования или судебной инстанции, в том числе осужденных, уклоняющихся от наказания, установление местонахождения без вести пропавших, установление невыясненных обстоятельств в уголовном производстве.

Ключевые слова: слежение, наблюдение, специальные розыскные мероприятия, технические средства тайного накопления информации, физическое слежение, электронное слежение.

Introducere

Un loc important în lupta cu criminalitatea, alături de alte metode și mijloace de ocrotire a normelor de drept, îl ocupă cu siguranță activitatea specială de investigație. Aceasta este orientată spre obținerea informațiilor, relevarea infracțiunilor latente, semnele și faptele activității criminale, căutarea persoanelor ce se eschivează de urmărirea penală etc.

În practică, majoritatea infracțiunilor legate de traficul ilicit de droguri, economice, de corupție etc., adică care reprezintă aria infracțiunilor latente sunt depistate și investigate în exclusivitate de către ofițerii de investigație prin intermediul activității speciale de investigații. Astfel, considerăm cu convingere

că fără aplicarea activității special de investigații nu este posibil de curmat infracțiunile la etapele de pregătire sau tentative, preveni sau descoperi infracțiuni ce atentează la relațiile sociale a căror existent și desfășurare normal sunt condiționate de asigurarea suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității externe și interne a statului.

Esența activității speciale de investigații constă în determinarea adevărului. Prin alte cuvinte, cu ajutorul activității speciale de investigație, nu prin mijloace procesual penale, dar prin acțiuni de ordin juridic, neîncălcându-se drepturile omului, prin metode secrete, cifrate și publice se stabilește vinovații comiterii faptei ilicite, se reconstituie filmul

evenimentelor infracționale, sunt elucidate căile posibile de obținere a probelor acestei infracțiuni.

Analizând problemele activității speciale de investigație, cel mai des sunt supuse analizei anume măsurile speciale de investigație, adică acele instrumente care sunt utilizate de către ofițerii de investigații pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații.

Una dintre cele mai solicitate măsuri speciale de investigații de către ofițerii de investigație este urmărirea vizuală. În Republicii Moldova, această măsură este reglementată în prevederile Legii privind activitatea specială de investigație [5], în Codul de procedură penală [2] și în Regulamentul comun privind organizarea și efectuarea activității speciale de investigație (2012).

Metode și materialele aplicate

În procesul elaborării studiului a fost folosite materialul doctrinar și literatură de specialitate. De asemenea, investigarea acestui măsuri a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare științifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, statistică etc. Totodată, au fost utilizate lucrările savanților autohtoni, informații empirice precum și materialele științifice ale doctrinarilor altor state.

Principalele idei ale cercetării

Având la bază experiența teoreticienilor și practicienilor expusă în literatura de specialitate, vom încerca să prezentăm principalele probleme și implicații ale urmăririi vizuale în procesul exercitării activității speciale de investigații.

În doctrina activității speciale de investigații nu există o viziune unică referitor la definirea noțiunii măsurii speciale de investigații în cauză. În literatura de specialitate întâlnim diferite abordări ale măsurii în cauză.

Astfel, colectivul de autori ruși, sub redacția pro-

fesorului Nicoliuc V.V. definesc măsura supusă cercetării ca supravegherea confidențială după persoanele, bănuite în activități infracționale, după mijloacele de transport utilizate de ei, după locurile de aflare a lor, în scopul primirii informațiilor despre semnalmentele comiterii infracțiunilor, posibili coparticipanți, locurile de păstrare a mijloacelor de comitere a infracțiunilor și a obiectelor sustrase [12, p.56]

Distinsul autor rus Zaharțev S.I., definește urmărirea vizuală, ca o măsură specială de investigații, care constă în urmărirea directă sau indirectă (cu ajutorul mijloacelor tehnice) după persoane sau alte obiecte [11, p.168].

Alți autori, Vaghin O.A., Isicenco A.P., Șabanov G.H. definesc urmărirea vizuală drept măsura specială de investigații îndreptată la obținerea informației speciale sau de altă natură pe calea controlului vizual sau auditiv, direct sau indirect cu ajutorul mijloacelor tehnice, a persoanelor fizice sau a altor obiecte indiferent de locul petrecerii cu condiția aflării legale a supraveghetorilor în locul dat [8, p.22].

La rândul său, colectivul de autori sub redacția lui Goreainov C.C., Ovcinschii V.S., Șumilov A.Iu., definesc conținutului măsurii, ca perceperea secretă, directă, sistematică, nemijlocită și directă vizual sau indirectă (cu ajutorul mijloacelor tehnice) a acțiunilor persoanei și a evenimentelor care au importanță pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații, fixarea lor și înregistrarea [9, p.375].

O altă defnire o găsim și la alți autori ruși unde se menționează că urmărirea vizuală reprezintă o măsură specială de investigație care se înfăptuiește în scopul culegerii informațiilor valoroase despre unele persoane sau obiecte prin supravegherea acestora, efectuată nemijlocit de către ofițerul de investigații (sau de către altă persoană din însărcinarea lui), cu aplicarea mijloacelor tehnice de control și înregistrarea audiovizuală, cu condiția că

persoanele care înfăptuiesc această măsură se află în locul urmăririi în mod legal [10, p.337].

Autorii autohtoni Didăc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V. [3, p.344], consideră că conținutul măsurii constă în: controlul comportamentului fizic prin supravegherea exterioară, directă și nemijlocită, în secret, a unei (unor) persoane, într-o anumită perioadă, în condițiile și temeiul legii, în vederea colectării informațiilor necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații.

Nu putem omite opinia autorului român Lazăr A., potrivit părerii noastre a expus una dintre cele mai reușite noțiuni a măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală - o observație secretă, continuă sau periodică asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte [4, p.59].

În conformitate cu prevederile art. 134⁶ al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, urmărirea vizuală reprezintă relevarea și fixarea acțiunilor persoanei, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte. Din conținutul noțiunii expuse putem să desprindem următoarele idei:

a) Măsura specială de investigație urmărirea vizuală este compusă din două acțiuni de bază:

✓ Relevarea acțiunilor unei persoane;

✓ Fixarea acțiunilor unei persoane, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte.

b) În calitate de scop al măsurii discutate este obținerea și fixarea informațiilor cu privire la:

✓ Persoane;

✓ Mijloace de transport;

✓ Imobile;

✓ Alte obiecte.

c) Obiect al acestei măsuri pot fi:

✓ Obiecte, mijloace de transport, documente care sunt transmise din mână în mână;

✓ Persoanele ca purtători de informații la care se atribuie atât obiectele ce prezintă interes pentru

serviciile specializate, cât și persoanele, care reprezintă legăturile lor (reale sau probabile);

✓ Anumite locuri.

În calitate de obiect al urmăririi vizuale vin oamenii, semnalmentele lor exterioare, atât statice, cât și dinamice, manifestările externe ale stării psihologice a lor, caracterul, temperamentul, deprinderile, precum și acțiunile lor, inclusiv care formează semnalmentele și metodele pregătirii, comiterii sau ascunderii infracțiunii. În calitate de obiect de asemenea pot fi și anumite evenimente și acțiuni, inclusiv cele determinate experimenta, rezultatele lor, procesul apariției urmelor [12, p.55]. Obiectul investigării prin intermediul urmăririi vizuale constituie toate circumstanțele, care trebuie de stabilit în timpul efectuării lor.

Un obiectiv de bază care urmează de a fi realizat în urma efectuării măsurii speciale de investigații supuse cercetării, este depistarea infracțiunilor latente și persoanelor care le-au săvârșit. Cu această ocazie, rezultatele măsurii speciale de investigații sunt predeterminate circumstanțelor care urmează să fie dovedite în procesul penal:

1) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei;

2) circumstanțele prevăzute de lege care atenuează sau agravează răspunderea penală a făptuitorului;

3) datele personale care caracterizează făptașul și victima;

4) caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune;

5) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru comiterea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise;

6) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei [9, p.375-376].

Esența măsurii constă în urmărirea vizuală a persoanelor, imobilelor, mijloacelor de transport, obiectelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii sau confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor ce se ascund de urmărirea penală sau judecată, stabilirea locului aflării a persoanelor dispărute fără urmă sau stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul cauzelor penale, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Această măsură se realizează nemijlocit de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate sau de profil, în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia doar cu autorizarea procurorului și în scopul culegerii de informațiilor despre persoane, mijloace de transport, imobile sau alte obiecte [1, p.104-107] etc.

În literatura de specialitate sunt menționate mai multe tipuri de urmărire:

✓ vizuală (fizică) - presupune supravegherea la distanțe scurte, în limitele câmpului vizual al ochiului uman. Acest tip de urmărire este axată pe supravegherea nemijlocită de către ofițerii subdiviziunilor specializate sau de către alte persoane din însărcinarea acestora. Pe parcursul urmăririi pot fi utilizate fotografieri, înregistrări audio/video care permit fixarea activității persoanei urmărite în timp și spațiu real.

✓ electronică (sau complexă) - presupune supravegherea dincolo de câmpul vizual al ochiului uman și se realizează prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale care permit urmărirea în interiorul spațiilor închise (încăperi, mijloace de transport, birouri de serviciu) sau deschise dar cu o întindere mare. Realizarea urmăririi electronice, de regulă, presupune implicarea specialiștilor subdiviziunilor tehnice care asigură înregistrarea prin echipamente și dispozitive tehnice corespunzătoare audio, video, foto [6, p.67-

72]. Acest tip de supraveghere presupune și controlul sau fixarea acțiunilor, evenimentelor, faptelor, circumstanțelor cu scopul obținerii informațiilor despre semnalmente activității infracționale, a legăturilor supravegheatului, a rutelor de deplasare, a locurilor de păstrare a averii sustrase și a altei informații necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [8, p.23].

De asemenea, măsura vizată mai este clasificată în:

➤ Urmărire generală are drept scop reținerea și dezarmarea criminalilor profesioniști în locurile publice;

➤ Urmărire specială se realizează asupra unei (sau mai multor) persoane concrete sau în scopul stabilirii unor circumstanțe;

➤ Urmărirea obișnuită se consideră măsura în cadrul căreia persoana care o efectua nu-și schimbă înfățișarea (nu se maschează);

➤ Urmărirea deosebită se efectuează cu aplicarea machiajului, schimbarea înfățișării și îmbrăcăminte persoanei care o realizează [7, p.30-31].

Dacă să ne referim la conținutul măsurii urmăririi vizuale redate în prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova și a Legii 59 privind activitatea specială de investigație, identificăm o acțiune de realizare a măsurii, care din punctul nostru de vedere, legiuitorul a acordat un spațiu suplimentar de interpretare sau o interpretare extensivă și anume privind fixarea acțiunilor persoanelor, a unor imobile, a mijloacelor de transport și altor obiecte.

În opinia autorilor Mîrzac V. și Glavan B., măsura specială de investigație urmărirea vizuală poate fi realizată cu utilizarea mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video etc., or urmărirea în locurilor publice a activității unei persoane (sau mai multor) persoane care se desfășoară pe o durată scurtă de timp fără ca persoanele care urmăresc să înregistreze imagini sau să facă fotografii, nu con-

stituie prin ea însăși o ingerință în viața privată a persoanei urmărite [7, p.33].

Drept argument, autorii vin cu unele explicații suplimentare și anume că conform prevederilor art.20 alin (2) lit. f al Legii privind activitatea specială de investigație, măsurile speciale de investigații specificate la art.18 alin (1) pct. 2) în nomenclatorul căroră este inclus și urmărirea vizuală, se autorizează de către procuror din oficiu sau la demersul ofițerului de urmărire penală, al ofițerului de investigații sau al conducătorului subdiviziunii specializate în cadrul unui dosar special format și înregistrat. În Ordonanța procurorului se va indica nemijlocit și informația cu privire la aparatele tehnice pentru efectuarea măsurii speciale de investigații. La finalizarea urmăririi vizuale (precum și a altor măsuri speciale de investigații), ofițerul care a efectuat măsura va întocmi un proces-verbal în care va consemna inclusiv și mențiunea privind efectuarea fotografierii, filmării, înregistrării audio/video, altor mijloace tehnice autorizate, condițiile de aplicare a lor, persoanelor sau obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace și rezultate. La procesul-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informații care conține rezultatele măsurii speciale de investigație.

Prevederile alin (2) al art. 132² al Codului de procedură penală, precum și prevederile alin (5) al art. 18 al Legii privind activitatea speciale de investigație pot fi interpretate extensiv și servește un argument suplimentar poziției autorilor menționați mai sus „În procesul de efectuare a măsurilor speciale de investigații, se face uz de sisteme informaționale, de aparate de înregistrare video și audio, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege [5]”. Astfel, prin această normă, legiuitorul nu a delimitat clar care din categorii din măsurile speciale de investigații poate de utilizat aparatele tehnice sau categoriile de măsuri speciale care sunt interzise.

Este cert faptul, că în urma elaborării Legii 59 privind activitatea specială de investigație și a Secțiunii 5 a Titlului IV a Codului de procedură penală al Republicii Moldova, legiuitorul a stabilit lista exhaustivă a măsurilor speciale de investigație și subiecții responsabili de autorizare a acestora conform gradului de ingerință în viața privată a persoanei. Astfel, măsurile speciale de investigații au fost clasificate în:

a) măsuri care limitează drepturile și libertățile persoanelor, acestea fiind cele care sunt autorizate de judecătorul de instrucție;

b) măsuri care limitează parțial drepturile și libertățile persoanei, acestea fiind măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror;

c) măsuri speciale de investigații care nu limitează drepturile și libertățile persoanei acestea fiind măsurile autorizate de conducătorul subdiviziunii specializate.

În prima categorie a măsurilor speciale de investigație autorizate de judecătorul de investigații, în unele din ele sunt expuse expres circumstanțele și condițiile de utilizarea mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, inclusiv de mijloace tehnice pentru obținerea în secret a informațiilor. Totodată, în această categorie legiuitorul a introdus o măsură separată care acordă permisiunea ofițerului de investigație să facă uz de aceste aparate tehnice „Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice”.

Măsura specială de investigație urmărirea vizuală o regăsim în categoria măsurilor care limitează parțial drepturile și libertățile persoanelor și care va menționa privind folosirea acestor mijloace tehnice nu este prevăzut expres, ca și în cazul celor măsuri autorizate de judecătorul de instrucție. În această ordine de idei, pot concluziona că, utilizarea mij-

loacelor tehnice pentru realizarea unor măsuri speciale de investigație reprezintă o restricționare a drepturilor și libertăților persoanelor și poate fi realizată doar cu permisiunea și controlul judecătorului de instrucție.

Din punct de vedere practic, consider cu convingere că realizarea măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală în lipsa utilizării mijloacelor tehnice, pe alocuri poate deveni inefficientă și rezultatele care vor fi acumulate nu vor reflecta o imagine clară a evenimentelor petrecute.

Măsura dată constituie una din cele mai răspândite și eficiente modalități de soluționare a sarcinilor activității speciale de investigații, esența căreia constă în urmărirea vizuală, tainică a persoanelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal.

Urmărirea vizuală se dispune pe o perioadă de 30 de zile cu posibilitatea de a fi prelungită întemeiat până la 6 luni. Fiecare prelungire a duratei măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală nu poate depăși 30 de zile. Dacă termenul de autorizare a efectuat măsura specială de investigații a fost prelungit până la 6 luni, este interzisă autorizarea repetată a măsurii speciale de investigații pe aceleași teme și asupra aceluiași subiect, cu excepția utilizării agenților sub acoperire sau apariției circumstanțelor noi, a cercetării faptelor legate de investigarea crimei organizate și finanțării terorismului, precum și căutării învinutului.

Rezultatele obținute în urma realizării urmăririi vizuale sunt consemnate într-un proces verbal întocmit de către ofițerul de investigații.

Concluzii

Măsura specială de investigație urmărirea vizuală reprezintă o observație, o supraveghere secretă sau legendată, continuă sau periodică asupra persoanelor, a mijloacelor de transport, a unor imobile sau altor obiecte de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea, cercetarea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului. Urmărirea vizuală poate fi realizată de ofițerul de investigații ai subdiviziunilor specializate, cu autorizarea procuror, în lipsa utilizării mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video destinate pentru acumularea informației în mod ascuns. În cazul aplicării acestor mijloace tehnice este necesară autorizarea unei măsuri speciale de investigații suplimentare care poate fi realizată cu permisiunea judecătorului de instrucție, fapt ce îngreunează considerabil activitatea ofițerilor de investigații și poate deveni imposibilă în procesul de prevenire a infracțiunilor.

Referințe bibliografice

1. CICALA, Al., Activitatea specială de investigații. Reprezentări schematice și definiții. Departamentul Editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău 2021, 154p.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003.
3. DIDĂC, V., CĂPĂTICI, M., CUȘNIR, V., MORARU, V, Tactica criminalistică. Activitatea operativă de

investigații, Chișinău: ELAN POLIGRAF S.R.L., 2009 - (Seria: Suporturi de curs). - Cartea a 10-a. - 344 p.

4. LAZĂR, A. Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul afacerilor. Teză de doctorat. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 2003.

5. Legea privind activitatea specială de investigație nr.59 din 29.03.2012.

6. MÎRZAC, V., GLAVAN, B. Note privind activitatea specială de investigații. Chișinău 2018.

7. MÎRZAC, V., GLAVAN, B. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații., Tipografia: Academia „Ștefan cel Mare” Chișinău 2014, 152.

8. ВАГИН, О.А., ИСИЧЕНКО, А.П., ШАБА-НОВ, Г.Х., Оперативно-розыскные мероприятия и

использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва 2006, 119 с.

9. ГОРЯИНОВА, К.К., ОВЧИНСКОГО, В.С., ШУМИЛОВА, А.Ю. „Оперативно-розыскная деятельность: Учебник”,. Москва ИНФРА-М 2002. 794 с.

10. ГОРЯНОВА, К.К., и др, Оперативно-розыскная деятельность. Учебник. Изд. Второе,. Москва, Инфра – М, 2004, ст.337.

11. ЗАХАРЦЕВ, С.И., Оперативно-розыскные мероприятия, Санкт-Петербург 2004. 259 с.

12. НИКОЛЮКА, В.В. Федеральный закон „Об оперативно-розыскной деятельности”: научно-практический комментарий, переработанное и дополненное. Москва, 2002.